

РОЗВИТОК ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ З МЕТОЮ ПІДТРИМКИ БІБЛІОМЕТРІЇ ТА НАУКОМЕТРІЇ ПУБЛІКАЦІЙ НАУКОВЦІВ

Свириденко Г. В., директорка Наукової бібліотеки, Харківська державна зооветеринарна академія, м. Харків

Наукова бібліотека академії сьогодні - це навігатор в ресурсах Internet через web-сайт бібліотеки, з електронними ресурсами і репозитарієм відкритого доступу, з новою інформаційною інфраструктурою, де є перенесення видавничої діяльності академії в сферу відповідальності бібліотеки з інтеграцією в наукометричні бази даних Світу.

В структурі Наукової бібліотеки був створений відділ бібліометрії і наукометрії, завданням якого є моніторинг світових інформаційних ресурсів, аналіз рівня цитування та індексу Хірша вчених академії, імпаکت-фактора науково-практичного журналу «Ветеринарія, технології тваринництва та природокористування», інтеграція в наукометричні бази наукових досягнень вчених закладу вищої освіти.

Ключові слова: ВНЗ, наукова бібліотека, видавнича справа, репозитарій, наукометричні бази даних, бібліометрія, наукометрія

Стратегія діяльності Наукової бібліотеки Харківської державної зооветеринарної академії відповідає статусу академії, але можливості бібліотеки повністю залежать від стратегії розвитку закладу вищої освіти, фінансової політики щодо бібліотеки, від вкладу бібліотеки у підвищення рейтингу академії, від кадрового складу співробітників бібліотеки.

Традиційним завданням Наукової бібліотеки було інформаційне забезпечення навчального процесу та досліджень науковців академії, а це вимагає розвиток інтелектуальних інформаційних технологій, який приведе до зближення бібліотечної та науково-дослідної діяльності.

Технологічні інновації привели до кардинальних змін процесів створення, зберігання, доступу та розповсюдження інформації.

Що таке Наукова бібліотека академії сьогодні? Насамперед, це навігатор у ресурсах Internet через web-сайт бібліотеки завдяки системі внутрішніх і зовнішніх посилань, що орієнтує читачів у пошукових засобах України і Світу.

З огляду на те, що Наукова бібліотека Харківської державної зооветеринарної академії – це класична модель книгозбірні з традиційними бібліотечними процесами, все ж таки науково-інформаційне середовище, у якому вона функціонує стрімко змінюється завдяки розвитку новітніх технологій. Тому Наукова бібліотека – це електронна бібліотека з ресурсами та репозитарієм відкритого доступу, з новою інформаційною інфраструктурою

науки де є перенесення видавничої діяльності академії до сфери відповідальності бібліотеки з інтеграцією у наукометричні бази даних світу.

Орієнтація на потреби науковців сприяла появі бібліотекарів-інформаційних фахівців, які розуміють не тільки інтелектуальне середовище науковця, а й принципи розповсюдження інформаційних ресурсів та збереження даних [2].

У структурі Наукової бібліотеки було створено відділ бібліометрії та наукометрії, завданням якого є моніторинг світових інформаційних ресурсів, аналіз рівня цитування та індекса Хірша вчених академії, імпакт-фактора науково-практичного журналу «Ветеринарія, технологій тваринництва та природокористування», інтеграція у наукометричні бази творчих здобутків науковців закладу вищої освіти.

Діяльність Наукової бібліотеки, як видавця електронного журналу базується на відкритому доступі – платформі Open journal systems, яка дозволяє поєднувати CrossRef з Dimensions [5].

CrossRef це об'єднання видавців наукових публікацій (журналів, монографій, збірників матеріалів конференцій), що створене з метою розробки та підтримки всесвітньої високотехнологічної інфраструктури наукових комунікацій. Головним завданням CrossRef є сприяння широкому використанню інноваційних технологій для прискорення і полегшення наукових досліджень. Особлива увага CrossRef зосереджена навколо питань розбудови електронної інфраструктури взаємної цитованості наукових публікацій. Асоціація CrossRef підтримує спільну всесвітню службу взаємної цитованості, яка функціонує як своєрідний шлюз між електронними платформами видавців. Ця служба не зберігає повні тексти наукових публікацій, але вона зберігає інформацію про зв'язки публікацій через технологію Digital Object Identifier (CrossRef DOI), а також метадані наукових матеріалів, що опубліковані.

Платформа Dimensions містить мільйони записів, має можливість показувати альтернативні метрики (наприклад, дані про популярність статті в соціальних мережах). Важливо, що платформа Dimensions сумісна з CrossRef, і це дає їй можливість чудовим способом візуалізувати метадані, які містяться у цифрових ідентифікаторах DOI.

У Науковій бібліотеці було створено універсальний репозитарій відкритого доступу як платформи для інтеграції у світовий інформаційний простір з метою демонстрації наукового потенціалу академії та зареєстровано його у системі пошуку у відкритих архівах України – Simple Metadata in Open Ukraine Archives (<http://oai.org.ua>). Репозитарій включає майже 1000 документів.

Два роки поспіль Наукова бібліотека веде видавничо-редакційну діяльність. Налагоджено регулярний вихід науково-практичного журналу, отримані два міжнародні стандартні номери серіального видання (ISS Non-line, print). Оформлення здійснюється за останніми вимогами ДСТУ. Видання має міжнародний склад редакційної колегії, вміщує резюме англійською мовою, так само англійською наводяться відомості про авторів, анотації та ключові слова до всіх статей та пристатейні бібліографічні посилання [3].

Дотримуючись політики відкритого доступу було створено персональний сайт журналу «Ветеринарія, технології тваринництва та природокористування».

Після виходу з друку науково-практичного журналу фахівці бібліотеки розміщують інформацію про реферування та індексування журналу, присутність журналу в національних та міжнародних базах:

1. Сайт науково-практичний журнал «Ветеринарія, технології тваринництва та природокористування» - <http://ojs.hdzva.edu.ua/index.php/journal/index>

2. Інституційний репозитарій Харківської державної зооветеринарної академії - <http://repository.hdzva.edu.ua/>

3. Index Copernicus - <https://journals.indexcopernicus.com/>

4. Google Scholar - <https://scholar.google.com.ua/>

5. Crossref - <https://search.crossref.org/>

6. URAN (Український індекс наукових цитувань) – <http://journals.uran.ua/>

7. VERNADSKY NATIONAL LIBRARY of Ukraine - <http://www.nbu.gov.ua/>

8. РІНЦ - https://elibrary.ru/title_about.asp?id=69710

Політика відкритого доступу, однак, вимагає захист авторських прав у цифровому середовищі. Наукова бібліотека для захисту прав авторів статей обрала ліцензію Creative Commons Attribution International CC-BY [6]. Це дозволяє читати, завантажувати, копіювати, поширювати, друкувати, шукати, цитувати або посилатися на новий пакет статті у цьому науковому виданні з визначенням авторства цієї роботи і першої публікації в цьому журналі.

Зараз одним із найважливіших напрямків роботи Наукової бібліотеки вважається визначення наукової активності Харківської державної зооветеринарної академії у цілому та публікаційної активності науковців за допомогою наукометричних та бібліометричних досліджень, адже публікації у наукових виданнях: журналах, збірниках тощо, є основними засобами сучасної наукової комунікації.

В Україні ще з 2009 року впроваджено проект OJS за ініціативою асоціації URAN під назвою «Наукова періодика України» (Scientific Periodical of Ukraine - <http://journals.uran.ua/>) як визначення ефективності наукової діяльності та системне впровадження національного індексу цитування.

Основним з актуальних питань щодо наукової періодики є включення її до переліку наукових фахових видань України. Наказом Міністерства освіти і науки України № 32 від 15.01.2018 р. «Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України» докладно перераховані обов'язкові умови, при дотриманні яких видання буде вважатися фаховим, а саме:

- наявність Свідоцтва про державний реєстрацію засобу масової інформації;
- ISSN – номер, що використовується для ідентифікації друкованого та електронного періодичного видання та дотримання заявленої періодичності;
- присвоєння кожному опублікованому матеріалу міжнародного цифрового ідентифікатора DOI (Digital Object Identifies);

- наявність web-сайта видання з українськими та англійськими інтерфейсами з відповідною інформацією;
- розміщення на платформі «Наукова періодика України» у Національній бібліотеці України ім. Вернадського Національної академії наук України та у Національному репозитарії академічних текстів;
- забезпечення якісного незалежного рецензування матеріалів вченими, що мають публікації у виданнях, що включені до Web of Science Core Collection або Scopus;
- наявність у складі редакційної колегії видання не менше семи вчених, що мають науковий ступень та публікації у Web of Science Core Collection або Scopus;
- включення до профільних міжнародних наукометричних баз даних, рекомендованих Міністерством освіти та науки України.

Звертаючи увагу на п'ятий пункт, можна зазначити, що сьогодні система електронних публікацій активно розвивається, а це, у свою чергу, збільшує кількість посилань на статті та забезпечує вчених сучасними інформаційними послугами на рівні світових стандартів. Також портал «Наукова періодика України» дозволяє робити аналіз та слідкувати за рівнем бібліометричних показників періодичних видань академії.

Та все ж таки, особливу увагу приділено представленості в світових наукометричних базах даних публікацій співробітників академії та їх індексу цитування, індексу Хірша. Найвпливовішими та найбільшими на сьогодні вважають чотири: Web of Science Core Collection (WoS); Scopus; Index Copernicus (IC); Російський індекс наукового цитування (РІНЦ) [1].

1. Web of Science Core Collection (WoS) – база даних статей та період видань, корпорації Thomson Reuters, яка не містить повні тексти, але має посилання на них та дає змогу отримувати індекс цитування вченого (Index Sitation) та індекс наукового журналу (Impact Factor).

2. Scopus – умови включення журналу до цієї бази даних дещо співпадають з вимогами Міністерства освіти та науки України з включення до Переліку наукових фахових видань, база даних видавничої корпорації Elsevier, яка не тільки містить інформацію і тексти публікацій, а й вираховує індекс Хірша науковця, закладу вищої освіти у цілому та окремих журналів. Індекс Хірша – це наукометричний показник, що запропонований у 2005 році американським фізиком Хіршем та є сумарною кількістю посилань на праці вченого за весь період його наукової діяльності.

3. Index Copernicus (IC) – це база даних наукової інформації, що дозволяє відслідковувати вплив науковців та установ на світову науку та пропонує традиційне реферування та індексування наукових публікацій. (Польща, 1999).

4. Російський індекс наукового цитування (РІНЦ) – це інформаційно-аналітична система, що призначена не тільки для забезпечення наукових досліджень довідково-бібліографічною інформацією, але й надає можливість оцінювати результативність та ефективність наукової діяльності вчених, журналів, установ. Має угоди з Thomson Reuters та Elsevier що дозволяють робити запити до їх баз даних і отримувати звітні поточні значення показників

цитувань публікацій, тобто в інтерфейсі РІНЦ можна побачити безкоштовно для зареєстрованих авторів РІНЦ кількість цитувань публікації в РІНЦ, Web of Science Core Collection, Scopus. Вимоги двох останніх Наукометричних баз даних більш лояльні, тому наш науково-практичний журнал індексується насамперед цими наукометричними базами даних, а публікаційна етика та всі вимоги виконані за DOAJ.

Наукометричною бібліографічною платформою є Google Scholar, де представлені майже всі існуючі в Інтернеті українські журнали. Платформа не передбачає попереднього відбору назв видань для індексації, але видає результати пошуку з урахуванням кількості посилань на знайдені документи.

Публікаційну активність науковця бібліотека самостійно відстежує за допомогою наукометричних даних Google Scholar, РІНЦ. Наукометричний та бібліометричний відділ Наукової бібліотеки моніторить періодичні видання, що входять у наукометричні бази даних, складає переліки наукових журналів де можуть публікуватись науковці академії. Результати досліджень подаються до науково-дослідної частини та навчально-методичного відділу академії, де представлено кількість публікацій науковців академії, кількість цитувань, індекс Хірша. Але основним завданням Наукової бібліотеки залишається інтеграція науково-практичного журналу «Ветеринарія, технології тваринництва та природокористування» у світові наукометричні бази, виконати яке можна двома шляхами забезпечення відкритого доступу:

1. Науковці розміщують свої нові та вже опубліковані статті в репозитарії – інституціональному архіві; що робить матеріали доступними у режимі реального часу негайно. Наукова бібліотека створила і підтримує розвиток репозитарію, який у відкритому доступі надає публікації вчених Харківській державній зооветеринарній академії, і вони успішно індексуються Google Академією [4].

2. За вимогами Міністерства освіти науки України всі вітчизняні журнали категорії А та Б, а науково-практичний журнал «Ветеринарія, технології тваринництва та природокористування» належить до категорії Б, фактично є журналами відкритого доступу, оскільки представляють свої повні тексти у відкритому доступі на сайті Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.

Всі вітчизняні журнали сьогодні в умовах, коли для їх подальшого існування редколегіям необхідно переглянути свою політику видання, не тільки якісний зміст статей, а й формальні зміни згідно вимог закордонних аналітичних систем цитування, тобто спрямувати зусилля на розвиток електронних версій журналів, що надає уявлення про розвиток науки в академії, напевно і державі у цілому.

Завдання редколегії нашого журналу увійти у Web of Science або Scopus, до виконання якого ми вже приступили: зареєструвались у спеціалізованих системах пошуку Google Scholar, Index Copernicus, РІНЦ та плануємо реєстрацію у відкритому каталозі DOAJ (Directori of Open Access Journals), вимоги якого ми майже виконали.

Повне визнання статусу журналу як міжнародного та наукового забезпечується через присвоєння йому імпаکت-фактора у Web of Science. Подавати журнал у Web of Science корпорації Thompson Reuters можна не раніше, ніж за два роки. Отримання цього імпаکت-фактору – це «верхня планка», яка набагато більше значить, ніж Scopus, хоча критерії відбору журналів у ці дві наукометричні бази майже однакові, оскільки це вимоги міжнародного рівня.

Необхідно ще серйозно попрацювати, оскільки до Web of Science приймають лише ті журнали, що мають цитованість вище середньої у своїй галузі та мають значимість на регіональному рівні.

Список використаної літератури:

1. Акоев М. А., Маркусова В. А., Москалева О. В., Писляков В. В. Руководство по наукометрии: индикаторы развития науки и технологи. Екатеринбург : Издательство Уральского университета, 2014. 250 с.

2. Пашкова В. С., Ярошенко Т. О. Електронні книжки та електронні читанки (рідери) в бібліотеці : з чого почати? Київ : Самміт-книга, 2016. 64 с.

3. Подрезова М. О. Стратегія розвитку наукової бібліотеки в умовах інформатизації суспільства. *Вісник Одеського нац. університету. Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство*. 2014. 19, 1(11).С. 11-31. doi: [https://doi.org/10.18524/2304-1447.2014.1\(11\).25816](https://doi.org/10.18524/2304-1447.2014.1(11).25816).

4. Національний репозитарій академічних текстів: відкритий доступ до наукової інформації: монографія /Чмир О. та ін. Київ : ДНУ “УкрІНТЕІ”, 2017. 199 с.

5. Ярошенко Т. О. Сучасні виклики наукометрії: сильні та слабкі сторони наукометричного інструментарію оцінки науково-технічного потенціалу ВНЗ.2015. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/7519>.

6. Ярошенко Т. О., Якушко Т. О. Технології Веб 2.0 для бібліотек і користувачів: нові можливості розвитку бібліотечного середовища: посіб. для бібліотекарів за програмою підвищ. кваліфікації. Київ : Самміт-книга, 2013. 106 с.

DEVELOPMENT OF PUBLISHING IN HIGHER EDUCATION FOR THE PURPOSE OF BIBLIOMETRICS AND SCIENTOMETRICS PUBLICATIONS OF SCIENTISTS

Sviridenko G.V., Director of Scientific Library, Kharkiv State Zooveterinary Academy, Kharkiv

The scientific library of the Academy today is a navigator in Internet resources through the library's web-site, with electronic resources and an open access repository, with a new information infrastructure, where there is a transfer of the

publishing activities of the Academy to the library's responsibility with integration into the world's scientometric databases.

In the structure of the Scientific Library, a bibliometric and scientometric department was created, the task of which is to monitor world information resources, analyze the citation level and the Hirsch index of scientists at the academy, impact factor of the scientific and practical journal "Veterinary medicine, animal husbandry and nature management technologies", integrate scientific achievements into scientific databases University scientists.

Keywords: university, scientific library, publishing, repository, scientometric databases, bibliometrics, scientometrics